

QORTI CIVILI PRIM' AWLA

ONOR. IMHALLEF MARK CHETCUTI LL.D.

Illum it-Tnejn, 16 ta' Ottubru, 2017

Numru 4

Rikors Guramentat Nru. 100/2011

Maria Concetta sive Mari Shires

vs

Joseph Bonello u b'digriet tat-28 ta' Gunju 2016 l-atti tal-kawza gew trasfuzi f'isem Antoinette Bonello armla ta' Joseph Bonello bhala eredi universali tal-konvenut Joseph Bonello li miet fil-mori tal-kawza, Vincent Bonello u Antoinette Bonello

Il-Qorti,

Rat ir-rikors guramentat tal-attrici tal-4 ta' Frar, 2011 li jghid hekk:

1. Illi l-esponenti kif ukoll Joseph Bonello u Vincent Bonello huma ulied il-mejtin Edgar Bonello li miet fil-15 ta' Lulju 1984 u Giovanna Bonello li mietet fil- 21 ta' Frar tas-sena 2002;
2. Illi l-imsemmi Edgar Bonello kien diseredita lill-esponenti meta kiteb it-testment tieghu filwaqt illi halla lil uliedu Joseph Bonello u Vincent Bonello bhala l-eredi universali tieghu, izda sussegwentement hija kienet attakkat b'success Il-validita ta' tali dikjarazzjonijiet li a bazi taghhom kierret giet disereditata u ghalhekk giet intitolata ghall-legitima mill-assi tal-mejjet Edgar Bonello;
3. Illi stante illi wlied il-mejjet Edgar Bonello huma tlieta, is-sehem tal-legitima spettanti lill-esponenti huwa tat wiehed minn disgha (1/9) mill-assi tal-imsemmi Edgar Bonello;

4. Illi sallum il-gurnata hija ghada ma inghatatx il-legitima dovuta lilha skond il-ligi filwaqt illi hutha hadu f'isimhom ferm iktar mid-disposable portion tal-assi tal-mejjet Edgar Bonello;
5. Illi s-successjoni tal-mejta Giovanna Bonello nee' Martinelli huwa regolat b'testment sigriet kkonsenjat minn-Nutar Dr Marthese Felice fil-11 ta' Settembru 2001 li fih, l-esponenti kienet giet nominata eredi ta' ommha fis-sehem ta' hamsa minn disgha (5/9) mill-wirt ta' ommha filwaqt illi hutha kienu inghataw sehem ta' tnejn min disgha (2/9) kull wiehed;
6. Illi pero omm l-esponenti kienet ghamlet diversi donazzjonijiet lil uliedha Joseph Bonello u Vincent Bonello flimkien ma' martu Antoinette Bonello f'ammonti ferm ikbar ill-kwoti li hija kienet hallietilhom fit-testmenti, b'dan illi l-esponenti effettivament thalliet b'xejn stante illi ma kienx hemm proprjeta immobbli jew mobli sufficjenti sabiex hija tkun tista tissodisfa s-sehem taghha mill-wirt ta' ommha;
7. Illi kemm a bazi tal-ligi vigenti fiz-zmien tal-mewt ta' missierha, l-esponenti ghandha dritt li titlob illi l-legitima tinghata lilha in kind u l-istess japplika ghas-sehem taghha mill-wirt ta' ommha;
8. Illi nonostante illi l-esponenti interpellat lill-konvenuti sabiex jersqu ghall-likwidazzjoni u assenjazzjoni tal-legitima u tas-sehem taghha mill-wirt huma baqghu inadempjenti;
9. Illi l-esponenti taf b'dawn il-fatti personalment;
10. Illi ghalhekk kellha ssir din l-kawza.

Ghaldaqstant l-esponenti titlob bir-rispett iii din l-Onorabbli Qorti joghgobha:

1. tiddikjata u tikkonferma li l-attrici ghandha dritt ghal-legittima fil-wirt ta Edgar Bonello f'sehem ta' nona parti.
2. tiffissa l-ass: kollha li ghandhom jigu kalkolati ghal-fini ta' kalkolu tal-legittima spettanti lill-attrici mill-wirt ta' Edgar Bonello ai termini tal-artikolu 610 tal-Kodici Civili kif kien fis-sehh fid-data tal-mewt ta Edgar Bonello.
3. tassenja lil-attrici porzjoni mil-assi fissati fit-tieni talba b'dan li kemm jista' jkun hija ghandha tinghata assenjazzjoni ta' propjeta "in natura".
4. tiffissa l-assi kollha li ghandhom jigu kalkolati ghal-fini ta' likwidazzjoni tal-assi kollha ta' Giovanna Bonello, liema assi jikkomprende l-gid kollu li Giovanna Bonello tat lill-konvenuti.
5. taqsam u tassenja l-assi iffissati fit-tielet talba fi tlett porzjonijiet skond l-ishma indikati fit-testment ta' Giovanna Bonello u dan taht dawh l-provvedimenti xierqa u opportuni.
6. tiffissa l-gurnata hin u lok ghal-publikazzjoni tal-att opportun u tahtar nutar sabiex jippublika l-att opportun u kuratur sabiex jirrapresenta l-eventwali kontumaci.

Bl-ispejjez inkluzi dawk tal-mandat ta' inibizzjoni numru 102/2011 u bl-interessi mid-data tal-prezentata tar-rikors guramentat kontra l-konvenuti li minn issa huma ngunti ghas-subizzjoni.

Rat ir-risposta guramentata tal-konvenuti li tghid hekk:

1. Illi l-eccipjenti Antoinette Bonello ma ghandha ebda locus standi f'din il-kawza u kwindi ghandha tigi liberata mill-osservanza tal-gudizzju bl-ispejjez kontra l-attrici.
2. Illi l-eccipjenti Vincent u Joseph Bonello jaqblu li l-legittima dovuta lill-attrici fir-rigward tal-eredita ta' Edgar Bonello hija fil kwota ta' wiehed minn disgha (1/9) izda ma jaqblux dwar il-konsistenza tal-assi tieghu kif allegata mill-attrici.
3. Illi inoltre in kwantu ghall-eredita ta' Edgar Bonello, skond ir-raba' artikolu tal-ahhar testament tieghu (ezebit mill-attrici bhala Dok. D), l-eccipjenti Vincent u Joseph Bonello gew ezentati mill-obbligu tal-kollazzjoni ta' kull ma setghu nghataw lilhom tul hajjet it-testatur bi kwalunkwe titolu gratuwitu.
4. Illi l-eccipjenti Vincent u Joseph Bonello lanqas jaqblu illi huma hadu f'isimhorm iktar mid-disposable portion tal-assi tal-mejjet Edgar Bonello.
5. Illi fir-rigward tal-wirt ta' omm il-partijiet Giovanna Bonello, gia ladarba l-attrici ma irrinunzjatx ghal wirt taghha sabiex titlob il-legittima, hija intitolata biss ghal kwota lilha mholli ta' hamsa minn disgha (5/9) tal-assi li jirrizultaw li fadal fid-data tal-mewt ta' ommha.
6. Illi fi kwalunkwe kaz, l-eccipjenti Vincent u Joseph Bonello ma jaqblux dwar il-konsistenza tal-assi ta' Giovanna Bonello kif allegata mill-attrici,
7. Illi sija fil-likwidazzjoni tal-legittima spettanti lill-attrici mill-wirt ta' missierha u sija fis-sehem spettanti lill-attrici mill-wirt ta' ommha, din l-Onorabbli Qorti ma tistax tillikwida jew tassenja xi proprjeta li tmur kontra d-dispositiv tas-sentenza fil-kawza fl-ismijiet "Michelle Shires u Tristan Shires kif ukoll Maria Concetta sive Mari Shires vs Giovanna Bonello, Vincent u Antoinette konjugi Bonello u Joseph Bonello" (Cit. Nru. 1431/2001) deciza mill-Qorti tal-Appell fid-9 ta' Gunju 2009, liema sentenza ghaddiet in gudikat u inter alia ddecidiet li d-dritt tal-legittimarju li jiehu l-porzjoni riservata in natura ma jaghti ebda dritt lill-legittimarju li jippretendi li l-legittima spettanti lilu tkun sodisfatta b'determinata speci ta' bini.

Rat l-atti u n-noti ta' sottomissjonijiet;

Rat li l-kawza thalliet ghas-sentenza.

Ikkunsidrat

F'din il-kawza l-attrici qed taghmel zewg talbiet distinti, wahda biex tigi stabbilita l-legittima spettanti lilha mill-wirt ta' missierha Edgar Bonello li miet fil-15 ta' Lulju 1984 u t-tieni sabiex jigi stabbilit is-sehem taghha mill-wirt ta' ommha Giovanna Bonello li mietet fil-21 ta' Frar 2002.

Il-kawza infethet fl-2011. Hu indubitat li ghar-rigward iz-zewg talbiet distinti wahda ghal legittima mill-wirt ta' missier l-attrici u wahda ghal sehemha mill-wirt ta' ommha, tapplika l-ligi kif kienet fil-mument tal-ftuh tas-successjoni cioe qabel l-emendi fil-ligi tas-successjoni li dahlu fis-sehh fl-2004 u 2005 rispettivament.

Mill-fatti li fuqhom ma hemmx disputa jirrizulta illi l-konjugi Bonello kellhom tlett ulied cioe l-attrici u l-konvenuti Joseph Bonello u Vincent Bonello. Fil-mori tal-kawza miet Joseph Bonello u wirtitu martu Antoinette Bonello wkoll konvenuta fil-kawza.

Eccezzjoni ta' Antoinette Bonello li mhix legittima kontraditrici

Din l-eccezzjoni kient tkun utili li tigi kunsidrata sakemm ma giex nieqes zewgha fit-18 ta' Dicembru 2015 u irrizulta li hi l-eredi ta' Joseph Bonello. Billi l-eredi jidhol fiz-zarbun tal-mejjet kemm ghad-drittijiet u obbligi, attiv u passiv tal-wirt, allura Antoinette Bonello illum hi legittima kontraditrici f'dawn il-proceduri flok zewgha Joseph Bonello u l-eccezzjoni qed tigi michuda.

Legittima spettanti lil attrici mill-wirt ta' missierha

Il-partijiet jaqblu illi sehem l-attrici qua legittima mill-wirt ta' missierha hu ta' wiehed minn disgha mill-assi tal-mejjet Edgar Bonello (1/3 tal-assix x 3 itfal), u dan wara li bit testament tal-konjugi Bonello tas-6 ta' Mejju 1983 (fol. 9 et seq. tal-process) huma iddezeritaw lil binthom l-attrici.

In tema legali fil-kawza **Dorothy Grech vs Deborah Fenech De Fremaux** (PA 05/05/2011), il-Qorti qalet hekk:

Il-ligi kienet tqis is-sehem rizervat bhala parti mill-gid tal-mejjet (quota bonorum) u mhux bhala sehem mill-wirt tieghu (hereditatis portio) u ghalhekk il-legittimarju ma kienx sempliei kreditur tal-wirt u lanqas ma kien mistenni li

jagħmel tajjeb għad-djun tiegħu (għalkemm l-ammont ta' djun tal-wirt ihallu effett fuq is-sehem tal-legittima li l-legittimarju jkollu jedd jireievi). Il-legittimarju, għalhekk, ma jtlifx il-jedd għal-legittima jekk kemm-il darba jirrinunzja għall-wirt, u ma jistax jippretendi dak li jmissu b'legittima qabel ma jkun irrinunzja għall-wirt (**Debono vs Licari et** (PA 16/12/1954 Kollez. Vol. XXXVIII.ii.620). Il-legittimarju jrid jitolb il-legittima minghand min ikun inhatar (jew accetta li jkun) werriet, u għandu l-jedd jistenna li l-gid li minnu jingħata s-sehem rizervat tiegħu ikun għadu fl-istat kif kien jinsab fil-waqt tal-mewt tad-decuius (**Farrugia noe et vs Mintoff noe et** (App 10/06/1949 Kollez. Vol. XXXIII.i.472);

Illi jsegwi li idejalment il-legittima trid tingħata in natura (**Wismayer et vs Wismayer et** (PA 22/05/1950 Kollez. Vol. XXXIV.ii.574), jigi fieri tkun magħmula minn fost il-hwejjeg mill-gid tal-mejjet li jew jkunu għadhom jagħmlu parti mill-assi tiegħu mal-mewt, jew ikunu ddahhlu idejalment lura fil-wirt jekk il-mejjet ikun matul haġtu iddispona b'liberalita minn izjed minn dak li tagħtih il-ligi. Is-sehem rizervat jinħadem fuq il-wirt kollu (magħdud dak li t-testatur ikun ta b'xejn matul haġtu wkoll bi hsieb ta' z-zwieg (art. 620(3) tal-Kap. 16), wara li jtnaqqsu d-djun u l-ispejjez tal-funeral (art. 620(2) tal-Kap. 16) u dak il-gid kollazzjonabbli li l-legittimarju ikun ha minghand it-testatur (art. 620(4) tal-Kap. 16), u tingħata fi proprjeta shiha meħlusa minn kull piz jew kondizzjoni (art. 620(1) tal-Kap. 16). Fuq kollox, is-sehem rizervat jigi mgħoddi b'assenjazzjoni u mhux bit-tluġ tax-xorti (**Scicluna et vs Meli et** (PA 07/01/1967 Kollez. Vol: LI.ii.696);

Illi huwa principju accettat ukoll li s-sehem rizervat inissel il-jedd għall-imghaxijiet favur min għandu jedd għalih. Tali mgħax jibda għaddej minn dak inhar li jinfetħ il-wirt, imma jitqies biss fuq is-sehem li jkun imiss lil-legittimarju u mhux fuq il-gid kollu tal-wirt (Said vs Borg Grech noe et (PA 16/05/1950 Kollez. Vol. XXXIV.ii.568);

Illi fi kwestjoni li tolqot il-likwidazzjoni tas-sehem rizervat huwa gudizzjarjament stabilitt li l-kriterju tal-valutazzjoni tal-gid kellu jkun dak ta' kemm kien jiswa tali gid fiz-zmien li nfetħ il-wirt u fil-kundizzjoni li tali gid kien dak iz-zmien, u b'mod izjed preciz: "li, għall-finijiet tal-operazzjoni preliminari ta' komputa li hija r-riunjoni fittizja tal-assi ereditarju in kwantu diretta għar-rikostruzzjoni tal-patrimonju kollu tad-decuius (li l-ligi tikkunsidra bħala terminu ta' riferiment għad-determinazzjoni tal-kwota disponibbli u, b'rifless ta' dik indisponibbli, anke biex talvolta tigi affermata jew eskluza l-eżistenza tal-lezjoni tal-legittima) bilfors wiehed irid jirriporta ruħu għall-valuri fiz-zmien tal-apertura tas-successjoni, tenut kont, naturalment, f'dan ir-rigward, tad-dispozzjonijiet rilevanti tal-ligi relattivi għall-kollazzjoni". Izda, "jekk il-legittima ma gietx sodisfatta u, trattandosi ta' beni in natura (mhux flus), ikkonvertiet ruħha, fil-kazijiet fejn dan hu konsentit mil-ligi, fi dritt ta' kreditu fi flus, id-dritt tal-legittimarju għandu bħala oggett "un bene reale" u l-"aestimatio rei" għandha tkun riferita għaz-zmien tal-konverzjoni, cioe z-zmien l-iktar qrib possibbli għall-pronunzja gjudizzjali u tenut kont għalhekk ta' xi sopravvenuta svalutazzjoni monetarja" (**Concetta Vella et vs Giuseppe Bugeja et** (App 10/12/1973 mhixpubblikata);

Illi tali fehma tibqa' ssehh ukoll jekk kemm-il darba l-jedd tas-sehem rizervat ma jkunx gie soddisfatt bla htija tal-parti li ghandha jedd ghalih u jkun inbidel fi dritt ta' kreditu li jithallas fi flus bhala "aestimatio rei" (**Emilia Mifsud et vs Eleonora Mizzi noe et** (App 14/12/1973 mhix pubblikata). Izda, f'dak il-kaz, il-valur ghandu jkun iqarreb il-valur tal-gid fiz-zmien tal-likwidazzjoni tas-sehem rizervat (**Mary Anne Zammit et vs Antonia Ellul et**, App 28/01/2005). Dawn il-kriterji kollha jfissru li, fl-ezerezzju tal-likwidazzjoni tal-assi ereditarju ghall-finijiet li jigi stabilit is-sehem rizervat, wiehed ma jistax iqis il-potenzjal jew il-possibilitajiet ta' dak il-gid fil-gejjieni (ikun kemm ikun probabbli li jizdied il-valur tieghu). Dan johrog ukoll mill-fatt li l-jedd ghas-sehem rizervat jitnissel mal-ftuh tas-successjoni u huwa marbut sfiq ma' dik il-grajja fil-qafas taz-zmien li tkun sehhet;

Illi fid-dawl ta' dawn il-principji u minn dak li hareg mill-atti tal-kawza, is-sehem rizervat li minnu jisthoqqilha tiehu l-attrici jrid jinhadem fuq il-valur tal-gid identifikat ta' missierha fil-kundizzjoni li kien jinsab fiha mal-ftuh tal-wirt tieghu;

Mehud in kunsiderazzjoni l-aspett legali ta' din il-parti tal-azzjoni, il-Qorti hadet konjizzjoni tal-provi prodotti u partikolarment in-noti ta' sottomissjonijiet fejn il-partijiet specifkaw il-pretensjonijiet taghhom a rigward.

Assi immobbli

L-attrici issostni illi meta miet missierha gie dikjarat fid-denunzja tieghu li l-assi immobbli tieghu kienu daww imsemmija fid-denunzja b'valur ta' Lm35,087.58 jew €81,732.08. L-attrici issostni li fid-denunzja pero ma giex dikjarat nofs indiviz tal-qabar fic-cimiterju tal-Addolorata.

Assi mobbli

1. L-attrici taghmel enfasi fuq id-dikjarazzjoni tas-successjoni ta' missierha ghal dak li jirrigwarda deheb u fidda li l-valur tieghu gie dikjarat bhala Lm113.12. Hi tghid li dan mhux korrett peress illi missierha kien gioellier, u kellhom kwantita ta' deheb u fidda fid-dar taghhom f'San Pawl il-Bahar. Hi ssostni li ghalkemm kienet sehhet serqa, id-deheb u l-fidda kienu fid-dar li kellu missierha f'Birkirkara fl-1982 u fis-serqa ma insteraqx id-deheb u l-fidda. Hi esebiet ukoll polza ta' assikurazzjoni tal-1978 maghmula minn missierha li fiha hemm dikjarat li d-deheb u l-fidda kellu valur ta' Lm5,000 (Dok. MS8).

2. L-attrici wkoll tikkontendi illi missierha kellu nuccali tad-deheb li skont ix-xiehda ta' huha Vincent Bonello iddedweb wara mewtu u qal li kien jiswa Lm150. B'hekk l-attrici tikkontendi li sehem missierha fil-wirt irid jizdied b'Lm75 jew €172.50.
3. L-attrici tixhed ukoll illi l-ghamara fid-denunzja inghatat valur ta' Lm540 fi-denunzja pero fl-affidavit tieghu, Vincent Bonello jsemmi valur tan-nofs indiviz bhala Lm617.50 u ghalhekk zieda ta' Lm77.5 cioe €178.25 aktar minn dak dikjarat fid-denunzja. Hi esebiet ukoll polza ta' assikurazzjoni tal-1973 fejn missierha iddikjara li kellu ghamara valutata Lm12,000.
4. Hi tallega li ghalkemm missierha biegh id-dritt ta' inkwilinat u l-avvjament tan-negozju u tal-manifattura u gojelliera tal-hanut fil-Belt kif ukoll il-makkinarju tal-istess negozju u l-ghodod lil hutha Joseph u Vincent bl-kuntratt tas-7 ta' Frar 1979 dan it-trasferiment ma kienx jinkludi d-deheb. Hi qabdet accountant li stima l-goodwill fil-valur ta' Lm6,412 li ghandu jizdied mal-assi tal-mejjet missierha; izzid ukoll li missierha kellu kwantita ta' fishbones li jintuzaw fil-manifattura tad-deheb li ma jiffurmawx parti mill-ghodod billi l-iskrittura tal-avvjament kien qed jirreferi ghal fond fil-Belt mentri l-fishbones kienu jinzammu fi bnadi ohra. Huha Vincent jixhed li kien hemm erbghin kaxxa bil-valur ta' Lm8 il-wahda pero l-attrici issostni li huha stess jixhed li l-garage ta' Bkara kien mimli bil-kaxex. Anki jekk tigi accettata l-verzjoni tal-konvenut l-assi ta' Edgar Bonello kellu jizdied b'Lm160 cioe €368.
5. L-attrici issemmi ukoll makna Perkins li Vincent Bonello xehed li bieghha wara l-mewt ta' missieru ghal Lm400. Kwindi sehem missierha kien ta' Lm200 jew €460.

In kwantu ghal dak li missierha semma fit-testment rigward donazzjonijiet u self maghmula lilha tghid li missierha ma tahiex is-somma ta' Lm3,000 ossia €6,900. Dak li kien jigri hu li missierha kien ibiegh xi deheb lid-ditti l-Ingilterra u billi l-attrici ghamlet zmien tghix l-Ingilterra l-flus gew depozitati f'kont f'isimha li pero kien hadhom meta zar l-Ingilterra. In kwantu ghad-debitu ta' Lm7,000 ossia €16,100 hi qalet li missierha fethilha kawza fuq allegat debitu ta' Lm5,000 ossia €11,500 li kien tilef peress li kienet hallsitu. Mhux hekk biss izda meta kriet post minghand missierha f'Bkara biex tifthu hanut hallset Lm1,805 ossia €4,151 lil missierha ghal fittings u safe li kien hemm.

Jidher li bhala talba ghal legittima dovuta lil attrici, l-istess attrici qed tiehu bhala bazi d-denunzja li saret minn mart Edgar Bonello dwar l-attiv mobbli u immobbli ta' zewgha liema assi jammontaw ghal Lm35,087.58 ossia €81,732.08.

Id divergenzi promossi mill-attrici ghal din ic-cifra jinsabu elenkati aktar il-fuq f'din is-sentenza u ser jigu kunsidrati wahda wahda.

1. Il-partijiet jaqblu li n-nofs indiviz tal-qabar mhux imsemmi fid-denunzja, pero b'nota fl-atti qablu li l-valur fil-mewt tal-missier kien ta' €2,500.

2. Deheb u fidda. Il-kontestazzjoni tinsab fil-fatt li filwaqt li l-attrici issostni li missierha kellu hafna deheb u fidda din kienet ghadha fid-dar ta' Bkara meta sehhet is-serqa mid-dar ta' San Pawl il-Bahar. Din il-prova li tinkombi lil attrici ma tirrizultax mill-atti. Hu minnu illi fl-1975 missierha iddikjara lil-valur ta' Lm5,000 f'polza ta' assikurazzjoni pero hu minnu wkoll illi qabel is-serqa, l-attrici ma kinitx f'kuntatt amikevoli mal-genituri taghha ghalkemm esebiet ritratti mal-affidavit dwar ambjenti tad-dar tal-familja. Kontra din il-prova, il-konvenuti gabu prova li meta saret serqa mid-dar tal-genituri f'San Pawl il-Bahar insterqu madwar Lm60,000 f'deheb, fidda u flus kontanti (ara dokumenti AL1, Y u AL3) li huma estratt mill-inkjesta magisterjali u lista dettaljata tal-affarijiet ta' Edgar Bonello iddikjara lil pulizija li kienu insterqu mid-dar ta' San Pawl il-Bahar. Din il-Qorti tqis ghalhekk il-pretensjoni tal-attrici mhix pruvata.

3. In kwantu ghan-nuccali tad-deheb il-konvenut Vincent Bonello jaqbel illi mill-assi tal-missier kien hemm il-valur tad-deheb tan-nuccali ta' missieru valutat Lm75 cioe €172.50.

4. In kwantu ghall-ghamara u bla provi iktar cari dwar valur ta' ghamara l-Qorti ser toqghod fuq ix-xiehda ta' Vincent Bonello rigward il-valur cioe Lm617.50 li hu Lm77.50 cioe €178.25 aktar minn dak dikjarat fid-denunzja. Hu minnu illi l-attrici tghid li l-polza tal-assikurazzjoni li kellu missierha iddikjara li fl-1973 l-ghamara kienet valutata Lm12,000 pero ma hemmx prova ta' fhiex kienet tikkonsisti din l-ghamara u jirrizulta mill-process verbal ta' serqa illi Edgar Bonello ma kellux polza ta' assikurazzjoni fl-1982.

5. In kwantu ghall-istimi ta' avvjament maghmula ex parte mill-attrici, tan-negozju li Edgar Bonello biegh lil hutha fl-1979, din il-Qorti tqis illi din l-istima hi irrelevanti ghaliex l-avvjament gie trasferit lil konvenuti b'titolu oneruz mhux gratuitu u dan l-ftehim ma giex attackkat. L-attrici izzid ukoll li l-bejgh ma kienx jinkludi l-istock tad-deheb fil-hanut izda biss l-avvjament u l-kirja. Ma hemmx prova dwar il-konsistenza tal-allegat deheb fil-hanut pero fi kwalunkwe kaz il-Qorti tqis illi Vincent Bonello xehed li missieru kien jahdem b'deheb ta' terzi mhux tieghu u d-deheb li kien ikun fil-hanut kien ikun gia mibjugh. Id-deheb u fidda li missieru kellu fil-mewt gie dikjarat fid-denunzja. Dwar dan l-attrici ma ressqitx provi kuntrarji u ghalhekk il-pretensjoni taghha mhix pruvata. Tallega wkoll li missierha kellu 'fishbones' li jintuza fil-manifattura tad-deheb. Hi tallega illi dan l-istock ma kienx parti mill-bejgh peress illi kien jinsab f'luk iehor mhux fil-hanut tal-Belt. Il-Qorti tqis li l-ftehim tal-bejgh, kif tammetti l-istess attrici kien jinkludi l-makkinarju u l-ghodod. Il-fishbones la hu makkinarju u lanqas ghodda izda stock li jintuza ghall manifattura tad-deheb. Il-Qorti taqbel li dan l-istock ma kienx jiffirma parti mill-ftehim ta' bejgh pero fl-istess waqt il-prova tal-ammont u valur li ressqi l-konvenuti fl-ammont ta' Lm320 ghall-intier cioe Lm160 ghal sehem il-missier ma giex kontradett mill-istess attrici oltre li tallega li missierha kellu garage mimli b'kaxex ta' fishbones. Ghalhekk fil-komputazzjoni tal-assi ta' Edgar Bonello ghandu jizdied il-valur ta' Lm160 cioe €368.

6. Il-Qorti issib li ingiebet prova li l-makna Perkins ma gietx dikjarata bhala parti mill-assi ta' Edgar Bonello fejn il-konvenuti jaqblu li sehem missierhom kien ta' Lm200 cioe €460.

Kwindi l-Qorti tikkonkludi illi l-assi ta' Edgar Bonello jammontaw ghall €81,732.08 kif dikjarat fid-denunzja tieghu, oltre €2,500 valur tan-nofs indiviz tal-qabar; €172.50 valur tad-deheb tan-nuccali; €178.25 zieda fil-valur tal-ghamara; €368 ghal kaxex tal-fishbones; u €460 valur tal-makna Perkins b'kollox €85,410.75.

Ghalkemm fit-testament taghom il-konjugi Bonello jiddikjaraw illi taw donazzjoni lil attrici ta' Lm3,000 u silfuha Lm7,000, l-attrici cahdet li qatt inghatat donazzjoni u illi l-flus li kienet tigbor f'kont f'isimha l-Ingilterra gew mghoddija lil missierha meta mar l-Ingilterra u li in oltre hi ma isselfet ebda flus tant li missierha ghamlilha kawza u

tilifha. Il-konvenuti jirribattu din ix-xiehma bi provi li juru mod iehor u cioe illi kemm nofs is-somma ta' Lm3,000 moghtija b'donazzjoni kif ukoll nofs is-somma ta' Lm4,000 moghtija b'dota lil attrici gew denunzjati minn omm il-kontendenti fid-denunzja ta' Edgar Bonello. Jammattu biss li ma ngibux provi dwar is-self ghax il-missier miet fil-mori tal-kawza li ghamel lil bintu. Il-Qorti tara li l-attrici ma gabitx prova konvincenti dwar dak li xehdet fuq is-somma ta' Lm3,000 moghtija lilha b'donazzjoni u anqas dwar id-dota mghoddija. Hi tixhed li dawn kienu flus imgemmgħin minnha u esebiet Dok. MS14 li hu kont bankarju Ingliz li pero ma jurix il-provenjenza tal-ammonti hemm indikati u del resto ma hemm ebda somma li tekwalivali Lm3,000 ghax il-kont hu fl-isterlini. Ghalhekk mis-sehem tal-legittima l-Qorti tqis li l-attrici ghandha tnaqqas nofs is-somom ta' Lm4,000 u Lm3,000 ricevuti minnha cioe Lm3,500 cioe €8,050. Jibqa' li jitnaqqas mill-valur li fuqu trid tinhadem il-legittima d-dejn u l-ispejjez tal-ahhar funeral. Ma ingiebet ebda prova ta' djun. Skont Vincent Bonello l-funeral sewa Lm290 cioe €667 u dan jidher mill-istess denunzja. Il-hlas tat-taxxa tad-denunzja ma hux dejn tal-mejjet izda dejn tal-eredi li wirtu lil missierhom.

Ghalhekk il-valur tal-assi ta' Edgar Bonello hu €85,410.75 li minnu irid jitnaqqas il-valur tal-funeral ta' €667 li jhalli valur nett ta' €84,743.75 diviz b'wiehed minn disgha cioe €9,415.97 li mieghu irid jizdied l-imghax ta' 8% mid-data tal-prezentata ta' din il-kawza cioe mill-4 ta' Frar 2011 ammontanti ghal €4,979.83 ($€9,415.97 \times 8\% \times 2413$ jum) b'kollox €14,395.80 u dan peress l-artikolu 615 tal-Kap. 16 jistipula li l-imghax jiddekorri mi-data tal-ftuh tas-successjoni kemm-il darba t-talba ghal hlas tal-legittima issir fi zmien sentejn mill-mewt jew mid-data tan-notifika ta' att gudizjarju ghal hlas tagħha. L-attrici ma gabitx prova ta' talba ghal hlas tal-legittima qabel il-prezentata tal-kawza u fil-fatt fir-rikors guramentat promotur titlob l-imghax mid-data tal-kawza. Billi l-attrici gia ippercepjet is-somma ta' €8,050 mis-sehem dovut lilha bhala legittima, jibqghala tiehu s-somma ta' €6,345.80 bhala sehemha mill-legittima ta' missierha Edgar Bonello. Il-Qorti ser tikkonsidra l-mod kif ghandha tigi percepita l-legittima meta tikkonsidra x'inhum sehem l-attrici mill-wirt ta' ommha.

Sehem l-attrici mill-wirt ta' ommha Giovanna Bonello li mietet fil-21 ta' Frar 2002

Il-partijiet jaqblu illi sehem l-attrici mill-wirt ta' ommha hu ta' hamsa minn disgha (5/9) skont testment sigriet tan-Nutar Felice tal-11 ta' Settembru 2001 (fol. 21 tal-process). L-attrici ma irrinunzjatz ghal tali wirt u talbet il-legittima minflok.

Assi immobili

Fin-nota ta' sottomissjonijiet taghha l-attrici telenka x'kien hemm assi immobili fil-mument tal-mewt ta' ommha li jirrizulta mid-denunzja ipprezentata mill-konvenuti Dok. VBX9. Dawn kienu (1) nofs indiviz tad-dirett dominju u cens relattiv tal-garage 115 Upper Conversion Street, San Pawl il-Bahar, (2) nofs indiviz tad-dirett dominju u cens relattiv tal-garage 'Twins' Akkwadott Street, Bkara, (3) nofs indiviz tal-qabar fic-cimiteru tal-Addolorata. Ic-cnus gew valutati fid-denunzja fis-somma ta' Lm1,300. Il-konvenut Vincent Bonello xehed illi c-cnus gew mifdiya u n-nofs sehem ta' ommhom sarraf fl-ammont ta' €1,036.62. Jaqbel li l-attrici ghandha wkoll 5/9 tan-nofs indiviz tal-qabar valutat €3,000 skont nota prezentata mill-partijiet.

Assi mobbli

L-attrici issostni li dak li issemma fl-inventarju li ghamlet mal-kawza kienu parti mill-patrimonju ta' ommha. Il-Qorti gia esprimiet il-fehma taghha fuq id-deheb u fidda u in kwantu oggetti mobbli ohra tirreferi ghax-xiehda tal-ahwa Bonello, konvenuti fil-kawza fejn iddikjaraw li mobbli ma kien fadal xejn u huma hadu xi affarijiet zghar li l-valur taghhom kien minimu. Il-Qorti ma ghandhiex prova kuntrarja dwar dawn il-valuri ta' dawn il-mobbli u ghalhekk ma hux ser tqisha fil-komputazzjoni. In kwantu pero ghall-kontijiet bankarji li kien hemm fil-BOV fuq isem Giovanna Bonello jirrizulta illi Giovanna Bonello ghamlet prokura generali lil uliedha subien. Kienet ilha f'home mis-sena 2000 u thallas Lm180 fix-xahar. Giovanna Bonello kellha pensjoni. Il-konvenuti ma gabu ebda prova ta' infieq. Dak li pero irrizulta hu illi sitt xhur qabel il-mewt ta' ommhom, zbankaw il-flus li kellha ommhom fil-BOV, li jidher li kien l-uniku bank li fiha kellha flus depozitati u qasmu l-flus bejniethom. Huma jsostnu li din kienet donazzjoni ta' ommhom bil-kundizzjoni li jiehdha hsiebha. Anki jekk ma kienx hemm obbligu ta' kollazzjoni, tali donazzjoni ma tiswiex billi tali somma kienet tikkonsisti fl-

assi kwazi kollha ta' Giovanna Bonello u billi ghalhekk ma kinitx donazzjoni zghira komparata mall-assi li kellha, kien jehtieg li issir b'att pubbliku skont artikolu 1753 tal-Kap. 16 li ma saritx.

Ghalhekk il-Qorti tqis illi l-konvenuti huma obbligati jpoggu s-somma rekavata mill-bank ta' Lm22,108.12 cioe €50,848.67 (ara Dok RA1, RA2 u RA3 li juru s-somom migbuda mill-bank) lura fil-wirt u l-attrici tipperceipixxi 5/9 minnhom.

Dan jidher li hu dak li qed tippretendi. Ghalhekk l-attrici ghandha dritt ghas-segweni mill-wirt ta' ommha cioe

1. 5/9 tal-fid tac-cnus ammontanti ghal €575.90
2. 5/9 nofs il-qabar valutat €3,000 ghal €1,666.66
3. 5/9 tal-flus fil-BOV ammontanti ghal €28,249.26, b'kollox €30,491.82.

L-attrici ma gabet ebda prova ta' assi mobbli ohra u nonostante allegazzjonijiet li saru minnha, michuda minn hutha, ma resqet ebda prova dwar mobbli ohra ezistenti fil-wirt ta' ommha meta mietet.

Fuq din is-somma ghandu jizdied l-imghax ta' 8% mid-data tal-prezentata tal-kawza cioe 4 ta' Frar 2011 kif talbet l-istess attrici ammontanti ghal €16,126.41 (€16,124.41 x 8% x 2413 jum) b'kollox €46,618.23.

In tema legali, kif intqal fil-kawza **Saviour Gatt et vs Edgar Scicluna et** (PA 28/05/2003):

Tajjeb ukoll illi f'materja ta' divizjoni jinzammu dejjem in mira dawn il-principji, jigifieri:

- (I) li mill-qasma titnissel ripartizzjoni ugwali (Vol. XLVI P I p 355);
- (II) li fejn jezisti l-mezz possibbli tad-divizjoni, illi citazzjoni ghandha tigi evitata (Vol. XI p 305);
- (III) li ghalkemm per regola d-divizjoni ghandha ssir bix-xorti b'danakollu meta s-sortegg mhux konsentit, dato c-cirkostanzi partikolari tal-kaz, ghandha tigi preferuta ddivizjoni "per assegnazione" (Vol. XLI P I p 257);
- (IV) li f'divizjoni hu dejjem desiderabbli li l-ekwiparazzjoni ma tkunx oneruza (Vol. XLV P I p 98);

Il-Qorti qieset dak dovut lil attrici qua legittima mill-wirt ta' missierha u sehemha mill-wirt ta' ommha b'kollox jammonta ghal €52,964. Il-partijiet jidher li ma ghandhomx

oggezzjoni li l-attrici tiehu bhala parti minn sehemha l-fond 53 Oratory Street, Cospicua valutat fid-denunzja ta' missierha Lm1,140 cioe €2,655,49. Il-Qorti ma taqbilx pero li ghandha jkollha jedd ghal sehem mill-fond 61 Islets Promendate, Bugibba jew il-piena proprjeta tal-fond 36 Naxxar Road, Bkara kif talbet hi u dan peress illi s-sehem tal-omm mill-fondi gew donati lil konvenuti u gew dikjarati bhala donazzjonijiet validi mill-Qorti b'sentenza tal-Qorti tal-Appell tad-9 ta' Gunju 2009 (citaz. 1431/2001). Il-Qorti tqis li fic-cirkostanzi ma ghandhiex tispezzetta proprjeta li gia tinsab legalment f'idejn il-konvenuti qua eredi ta' missierhom u bhala donatarji tas-sehem ta' ommhom. Il-Qorti tqis li jkun ekwu li fic-cirkostanzi l-attrici tiehu d-differenza ta' €50,298.54 spettanti lilha fi flus kontanti minghand il-konvenuti.

Decide

Ghalhekk il-Qorti taqta' u tiddeciedi billi t-talbiet attrici fis-sens li bhala legittima spettanti lilha mill-wirt ta' missierha Edgar Bonello u bhala sehemha mill-wirt ta' ommha Giovanna Bonello ghandha tiehu s-segweni cioe l-fond 53 Oratory Street, Cospicua u s-somma ta' €50,298.54 u dan minghand il-konvenuti f'sehem indaq bejniethom. Tali assenjazzjoni ghandha issir fi zmien xahrejn millum b'kuntratt pubbliku publikat minn Nutar Timothy Ellis li qed jigi nnominat ghal dan l-iskop u ghal fini tal-kontumacja qed jigi nominat l-Avukat Jonathan Thompson. Spejjez jithallsu mill-konvenuti fi kwoti ugwali bejniethom.

Onor. Mark Chetcuti LL.D.

Imhalled

Anne Xuereb

Deputat Registratur